

I

L'agà de Likóvrissi*, assegut, fuma el xibuc i beu aiguardent al balcó que dóna a la plaça del poble. Una finíssima pluja, molt tèbia, cau suaument. Dels seus grossos mostatxos, acabats de tenyir de negre, pengen unes gotetes que llampeguegen. Escalfat per l'aiguardent, es llepa els llavis i es reconforta. Dret al seu costat, amb la corneta penjada de la faixa, hi ha el seu guarda de corps, un oriental agegantat, lleig com un pecat, guenyo. A la seva esquerra, assegut amb les cames encreuades damunt un coixí de vellut, un turquet grassó i bonic no para d'encendre-li el xibuc i d'omplir-li el vas.

L'agà mig acluca els ulls mandrosos i assaboreix aquest món. Tot el que Déu ha creat és de primera, pensa; aquest món és un èxit, no hi falta de res. Si tens fam, hi ha pa, carn estofada i arròs amb canyella. Si tens set, aiguardent, elixir de la immortalitat. Si tens son, justament per això ha fet Déu el dormir, per curar la son. Si estàs d'humor rabiüt, ha creat el fuet i les anques dels infidels. Si d'humor nostàlgic, ha fet l'amané*. I si vols oblidar-te dels patiments d'aquest món, ha creat el Iussufet.

* El lector trobarà totes les paraules seguides d'asterisc en un glossari al final del volum. (N. de l'E.)

—Quin gran artista és Al·là! —mastega commogut—. A fe que és un artista, i dels bons. Ell prou que s’ho coneix! ¿Com diables li vingué la meravellosa idea de crear l’aiguardent i el Iussufet?

Els ulls de l’agà s’entelen de devoció religiosa i d’haver begut tant. S’aboca al balcó i contempla els raiàs* que passen la seva mandra per la plaça, afaitats de fresc, vestits de festa, amb amples faixes vermelles, bombatxos acabats de rentar i altes polaines blaves. Uns es cobreixen amb el fes, altres amb una ret, alguns amb gorres de pell de be; els més presumits duen a l’orella un cigarret o un brot d’alfabrega.

És l’endemà del dilluns de Pasqua, la missa ha acabat. Dia fresc i deliciós; sol i pluja de primavera; els llimoners florits perfumen l’aire, els arbres broten, l’herbei ressuscita, Crist puja de cada gleva de terra. Els cristians van i vénen per la plaça, els amics es troben i s’abracen amb la salutació pasqual: “Crist ha ressuscitat!” Després s’asseuen al cafè d’en Kostandís o enmig de la plaça, sota el plàtan. Demanen narguils i cafès i fan petar la xerrada, tranquil·la, interminable, com la pluja fina.

—Així deurà ser el Paradís —declara en Kharàlambos, el macer de l’església—: sol suau, pluja que cau sense fer fressa, llimoners florits, narguils i xerrameca distreta pels segles dels segles, amén.

A l’altre cap de la plaça, darrere el plàtan, s’alça l’església del lloc, consagrada a la Crucifixió, emblanquinada no fa gaire; l’airós campanar li fa companyia. La porta avui està adornada amb palmes i branques de llorer. Al voltant, botiguetes i tallers de menestral: la primera és la del baster Panaiótaros, un bestiassa que li diuen l’Empassaguixos perquè, una vegada que van portar al poble una estatueta en guix de Napoleó, se l’havia empassada com si tal cosa; temps després, van portar la del paixà Kemal, i també se la va empassar; en fi, la de Venizelos, empassada com les altres!

Costat per costat, hi ha la barberia de l'Andonis, "Erotòcrit*", i damunt la porta, un rètol amb lletres grosses, de color de sang de bou, adverteix: "També arrenco queixals".

Un xic més enllà, la carnisseria del senyor Dimitrós, el coix: "Caps frescos de xai, Herodias". Cada dissabte escorxa un bou; però abans li daura les banyes, li pinta el front, li guarneix el clatell amb cintes vermelles i, coixejant, el passeja pel poble pregonant les seves excel·lències.

En fi, el cèlebre cafè d'en Kostandís: una sala llarga i estreta, fresca, que sempre flaira a cafè i a tabac i, a l'hivern, a sàlvia. Tres grandiosos gravats, orgull del poble, es veuen penjats a les seves parets: a un costat, Genoveva de Brabant, mig nua en una selva tropical; a l'altre, la reina Victòria, grassa, d'ulls blaus, amb una pitrera com una dida; entre les dues, el paixà Kemal, la cara dura, l'ull gris i enfurit, cobert d'una gorra alta d'astracan.

La gent d'aquest poble és excel·lent, dura a la feina, bons pares de família; també l'agà és un bonatxàs, amic de l'aiguardent, dels perfums forts —mesc i patxuli— i del noieta grassó que ara seu a la seva esquerra en un coixí de vellut. Ara contempla entredit els cristians, com un pastor els seus xaiets, i pensa amb alegria: "Bona gent, bona! Enguany m'han tornat a omplir el celler d'obsequis de Pasqua: formatges, tortells de sèsam, pans de pessic, ous pintats de vermell... I fins un, Déu li pagui, m'ha dut una gerreta de màstic de Quios perquè el Iussufet en mastegui i li faci bona olor la boqueta..." i llança una mirada tendra al turquet que mastega màstic, grassó i embadocat.

De pensar en el seu celler ple de coses bones, en la pluja que cau a poc a poc, els galls que comencen a cantar i, a la vorera, fet un tortellet als seus peus, el Iussufet que mastega màstic i fa petar la llengua content, l'agà sent tot d'una que el cor li vessa. Allarga el coll, voldria cantar un amané, però és massa esforç per ell. Es gira cap al guarda i li fa senyal que toqui la corneta perquè calli la gent. Després es gira a l'esquerra:

—Canta, Iussufet, i tindràs la meva benedicció, canta'm el *Dünya tabir rüya tabir, aman, aman!* Canta-me'l o rebento!

El noieta grassó, sense cap pressa, es treu de la boca la bola de màstic, se l'enganxa al genoll nu, repenja la galta damunt la mà dreta i entona l'amané preferit de l'agà:

—“El món i el somni són una sola cosa, aman, aman!”

La seva veu aflautada puja i baixa com els parrups d'un colom. L'agà clou els ulls; i mentre dura el cant, de tant que el commou, no es recorda de beure.

—Té bona lluna, avui —insinua en Kostandís als seus parroquians, tot servint-los el cafè—. Beneït sigui l'aiguardent!

—Beneït sigui el Iussufet! —rebat, amb un somriure maliciós, en Iannakós, el marxant i carter del poble, que té una atapeïda barba blanca i uns ulls vius, d'esperver.

—Maleït sigui el destí cego, que a ell l'ha fet agà i a nosaltres esclaus! —gruny el hadjî* Nikolís, el germà del pope, que fa de mestre d'escola del poble; escardalenc, amb ulleretes, amb una nou del coll grossa i punxeguda que li puja i baixa quan parla. S'exalta, es recorda dels avantpassats i sospira—. Hi hagué un temps en què eren els nostres, els hel·lens, els amos d'aquesta terra. La roda de la fortuna donà un tomb i arribaren els bizantins, que també eren hel·lens, i cristians. Un altre tomb de la roda de la fortuna, i arribaren els fills d'Agar... Però Crist ha ressuscitat, també la pàtria ressuscitarà! Vinga, Kostandís, una ronda per tots.

Entretant s'ha acabat la cançó, el turquet es fica altra vegada la bola de màstic a la boca i comença a remugar de nou, embadocat. Torna a tocar la corneta: els infidels poden riure i cridar en llibertat.

El capità Tempesta, un dels cinc del consell d'ancians i notables de la vila, ha arribat a la porta del cafè. Es tracta d'un homenàs de molt bon geni, antic patró de navili que té el cul pelat de navegar pel Mar Negre transportant blat de Rússia i contra-

ban. No té ni un pèl a la cara: barbamec, de color d'oliva, pell apergaminada i solcada d'arrugues profundes, ulls petits i espurnejants d'un negre vivíssim. S'ha fet vell, se li va fer vell també el navili i, una nit, s'estavellà en alta mar, davant de Trebizonda. El capità Tempesta, naufrag i fastiguejat de la vida, tornà al seu poble decidit a trascolar tant d'aiguarent com pugui tot esperant la bona hora de tombar-se de cara a la paret per morir. Havia vist massa coses, n'estava fart! No, no n'estava fart, n'estava cansat, però li feia vergonya confessar-ho.

Avui s'ha posat les seves altes botes de capità, l'impermeable groc i la gorra de notable, d'astracan autèntic; a la mà, la vara llarga d'ancià de la vila. Dos o tres veïns s'alcen amb defereència i l'inviten a beure un vas d'aiguarent.

—Avui no tinc temps, fills meus, ni per aiguarent! —els diu—. Crist ha ressuscitat! Vaig a cal pope, tenim reunió. D'aquí a una hora, haureu de fer-hi cap tots els que hi esteu convidats. Au, feu el senyal de la creu i veniu; bé sabeu el que ens toca fer avui. Ah! I caldrà que algú vagi a cridar, ni que sigui a les barbes del diable, el baster Panaiótaros; l'hem de menester moltíssim!

Callà un moment i, fent l'ullet, afegí amb malícia:

—Si no el trobeu a casa seva, aneu-lo a buscar a ca la viuda.

Tots esclafiren la rialla; però el vell Khristofís, el traginer, que de jove havia après, i ho havia pagat car per tota la vida, què és el desig, saltà amb aquesta:

—¿Què rieu, carallots? Ben fet que fa! Au, Panaiótaros, foc a la metxa, i ni els escoltis! La vida és curta i la mort llarga, vés per feina!

En Dimitrós, el carnisser rabassut, remena el cap, pelat de no fa gaire, i diu:

—Que Déu protegeixi la nostra Katerina, la viuda! El diable sap de quantes banyes ens ha salvat!

El capità Tempesta, trencant-se de riure, intervé:

—Apa, fills meus, no us baralleu. És bo que a cada poble hi hagi una paia, a fi que els homes no molestin les dones com cal. És com la font del camí, això és!, com la font del camí: hi beuen els passavolants que tenen set. Si no, haurien de trucar a totes les portes. I les dones, quan els demanes aigua...

Es tomba, veu el mestre i li fa:

—¿Com, encara aquí tu, jaio? Tu també ets un notable, i tenim reunió. ¿És que véns a donar lliçó al cafè? Au, acaba la classe, anem!

—¿No vols que vingui també jo? —li pregunta el vell Khris-toffís, fent l'ullet als seus companys—. Puc fer de Judes.

Però el capità Tempesta ja pujava la costa, repençant-se pesadament en la vara. No es trobava bé; el reumatisme l'entenallava: no havia aclucat l'ull en tota la nit. De bon matí es tirà gargame-lla avall dos o tres vasos d'aiguardent a manera de medecina, però en va: el mal no se n'anava. Ni l'aiguardent no el feia marxar.

“Si no em fes vergonya gemegaria a crits; així potser m'es-bravaria una mica. Però el desgraciat de l'amor propi m'ho im-pedeix! He de caminar amb energia i fer veure que ric. I si em cau la vara a terra, no he de permetre que cap trinxeraire l'arre-plegui, sinó ajupir-me i recollir-la jo mateix... Apa, apa, capità Tempesta, mossega't els llavis, hissa les veles, de dret cap a l'o-nada; però amb compte! Que no facis el ridícul! A fe que la vida també és temperi, i passarà.”

Grunyia i renegava en veu baixa. Per pujar la costa, feia ziga-zagues d'una paret a l'altra. Es deturà un moment, mirà al seu volt i, comprovant que no el veia ningú, gemegà per es-bravar-se. Després, alçant els ulls cap a la part més alta del poble, reconegué en una taca blanca, entre els arbres, la casa del pope, amb porticons de color d'anyil.

—Quina idea més bèstia va tenir el poca-solta de construir al cim de la vila! —rondinà—. Maleït sigui!

I continuà costa amunt.